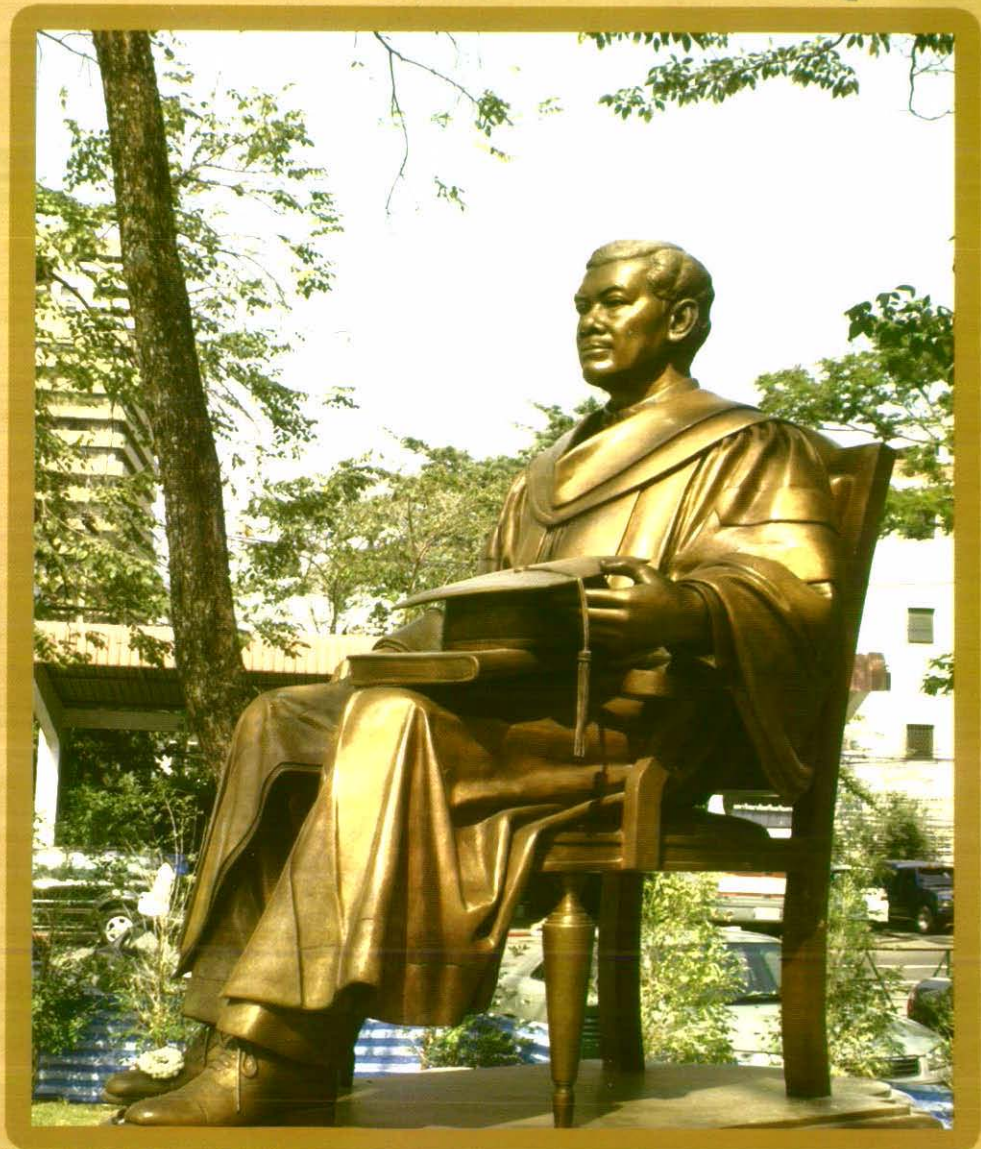

ปราชญ์ศาสตราจารย์ ดร. สโรช ชิวศรี

ครูกับการปฏิรูปการศึกษา

โดย พระสุธีวรญาณ

เนื่องในวันศาสตราจารย์ ดร. สโรช ชิวศรี

ตลิ่งขี้เหล็ก ตำบลหนองปลาไหล อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

16 กันยายน

ปาฐกถาศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี

ครูกับการปฏิรูปการศึกษา

โดย พระสุธีวรญาณ

เนื่องในวันศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี
คล้ายวันสถาปนาตณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
๑๖ กันยายน

สาส์นจากคนบตี

ปาฐกถาศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี เนื่องในวันคล้ายวันสถาปนาคณะศึกษาศาสตร์ ในวันที่ 15 กันยายน 2549 ครั้งนี้ คณะศึกษาศาสตร์ ได้รับความเมตตาจากพระสุธีวรญาณ รองอธิการบดีฝ่ายกิจการต่างประเทศ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รับเป็นองค์ปาถกแสดงปาฐกถา เรื่อง ควบคู่กับการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งมีสาระและมุมมองที่มีค่าควรแก่การศึกษาเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้ พระคุณเจ้ายังได้ให้ความอนุเคราะห์ตรวจสอบความถูกต้องของต้นฉบับปาฐกถาที่นำมาจัดพิมพ์เผยแพร่

กระผมในนามคณะศึกษาศาสตร์ ขอขอบพระคุณ พระสุธีวรญาณ เป็นอย่างสูงที่ได้เมตตาในความอนุเคราะห์รับเป็นองค์ปาถกและตรวจสอบต้นฉบับ ตลอดจนขอขอบคุณผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายที่ช่วยให้เอกสารฉบับนี้สำเร็จลุล่วงอย่างดียิ่ง

(รองศาสตราจารย์ ดร. สมชาย ชูชาติ)

รองอธิการบดีฝ่ายวิเทศสัมพันธ์ รักษาราชการแทน
คนบตีคณะศึกษาศาสตร์

ปาฐกถาศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี เรื่อง ครุกับการปฏิรูปการศึกษา

โดย พระสุริยวงญาณ วันศุกร์ที่ 15 กันยายน 2549

ณ ห้องประชุมศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

อาตมาอยากจะปรารภความดั่งใจของ ดร. สาโรช บัวศรี ในฐานะที่ท่านได้เป็นคนบุกเบิกสถาบันการศึกษาแห่งนี้ให้เป็นระดับอุดมศึกษามาก่อนนี้การฝึกหัดครูบ้านเราก็เป็นแค่ประกาศนียบัตรและประกาศนียบัตรชั้นสูง เรามีการสอบวุฒิครูสมัยก่อน กรมการฝึกหัดครูให้มีการสอบตั้งแต่วุฒิมูล ครู ป. ตอนหลังในสมัยอาตมาสอบเรียกว่า พกส. กับ พม. อยากจะเจริญพรให้ทราบว่าแต่ก่อนนี้ วิทยาลัยวิชาการศึกษาที่นี้ที่เราจบปริญญาแล้วเรียกว่า กศ.บ. นั้น เป็นที่ฟังของพระสงฆ์ที่ไม่สามารถอยู่ในพระศาสนาได้ตลอด แม้แต่จบมหามกุฏราชวิทยาลัย หรือจบมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยก็ต้องมาเรียนต่อที่นี้อีกเพราะเขาไม่ตีค่า ศน.บ. กับ พธ.บ. ให้ ต้องมาต่ออีก เขาเรียกภาคสมทบ (Twilight) อีก 2 ปี ฉะนั้นรุ่นที่อาตมานอกจากจะได้ พธ.บ. ศน.บ. หรือ ศบ. สมัยก่อน ยังมาได้ กศ.บ. อีกปริญญาหนึ่งเพื่อที่จะไปทำมาหากิน เมื่อสึกมาแล้วก็ต้องมาต่อสู้อัน มหาวิทยาลัยสงฆ์ก็เกิดขึ้น พ.ศ. 2489 มหามกุฏราชวิทยาลัยเกิดขึ้น มหาจุฬาฯ ก็เกิดปี พ.ศ. 2490 เกิดขึ้นจากมติของคณะสงฆ์ไม่ใหม่ติหรือการอนุวัติของกระทรวงศึกษาธิการ ตอนนั้นก็ไม่มีทบวงมหาวิทยาลัยด้วย เกิดโดยมติของคณะสงฆ์โดยพระราชปรารภของรัชกาลที่ 5 ฉะนั้นก็เป็นเรื่องคาราคาซัง ต้องต่อสู้อันเพื่อให้ได้

พระราชบัญญัติเพื่อรับรองสถานภาพอันนั้น ซึ่งเพิ่งได้เมื่อปี พ.ศ. 2540 อาตมาทำงานฟรีมาให้ชาติ 50 ปี แต่ว่าที่ประสานมิตรเปิดบับมีศักดิ์ และสิทธิเลย เพราะว่าท่านปลัดกระทรวงมาดำเนินการเอง คือ หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล และได้ให้นักการศึกษาที่เก่งคืออย่างท่าน ดร. สาโรช บัวศรี ได้มาดำเนินการจัดเป็นสถาบันที่เรียกว่า College of Education ซึ่งก็เป็นเรื่องทันสมัยในสมัยนั้น

สมัยรัชกาลที่ 5 เราได้เริ่มปฏิรูปการศึกษา เมื่อมีการปฏิรูป การศึกษามาถึงปัจจุบัน 100 กว่าปีแล้ว ช่วงนี้เป็นช่วงที่ต้องเป็นคลื่น ลูกใหม่ที่จะต้องทำให้เรามีการปฏิรูปกันต่อ เพราะว่า ยุคใหม่เป็นยุค IT แล้ว IT จะมียุคซ้อนขึ้นมาอีก เรียกว่ายุคปัญญา ยุค Wisdom Society ยุคอุดมปัญญา ซึ่งกำลังจะตามมาอีก แต่อย่างไรก็ตาม IT เองเราก็ยังไม่เต็มที่เท่าไรในปัจจุบันนี้ ฉะนั้นทำให้การศึกษารุ่นใหม่ต้องมีการปฏิรูปอย่างมาก เกิดมีพระราชบัญญัติการศึกษาในปี พ.ศ. 2542 แม้แต่ พ.ร.บ.ออกมาแล้ว เรายังมัวแต่รับรองครกันอยู่ สาละจริง ๆ ยังทำไม่ได้มากเท่าไร และนี่เป็นเรื่องหนึ่งที่เราคงจะต้องคิดกันต่อไป

ที่นี้ลองถามดูว่าสิ่งที่รัชกาลที่ 5 ได้เริ่มไว้นั้น คือ พระองค์เองได้ทำ เรื่องประถมศึกษา ประสบความสำเร็จทั่วประเทศ มัธยมศึกษาเริ่ม บางส่วน แต่อุดมศึกษาท่านยังไม่ได้ทำ เพียงแต่มีพระราชปรารภว่า จะให้มีราชแพทยาลัย ให้มีมหามกุฏราชวิทยาลัย ให้มีมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย ตอนนั้นยังไม่มีมหาวิทยาลัยอื่น แล้วท่านบอกว่าปีที่พระองค์ ครองราชย์ครบกาญจนาภิเษก 50 ปี แต่ท่านไม่ถึง เหลืออีก 2 ปี จึงจะถึง ท่านสวรรคตเสียก่อน ท่านบอกว่าท่านจะรวม College ราชวิทยาลัย

ที่เรียกว่า Royal Academy เป็นรัตนโกสินทร์สาครวิทยาลัย คือเป็น Ratanakosin University นั่นเอง ตอนนั้นยังไม่ได้ศัพท์คำว่า มหาวิทยาลัย ท่านใช้รัตนโกสินทร์สาครวิทยาลัย ซึ่งก็ตรง ท่านแปลได้ใกล้เคียงความจริง Universe แปลว่า สาคร University ท่านแปลว่า สาครวิทยาลัย หมายถึงแบบระบบของอังกฤษ มี College ไปทั่ว เสร็จแล้วก็มี Center ใหญ่รวมหลายๆ College ขึ้นมาเป็น University อันนี้เป็น Concept ของระบบอังกฤษที่เราได้ใช้ ฉะนั้น College of Education ที่นี่ แม้จะเป็น College ซึ่งมองจากสายตาของคนสมัยใหม่ที่นิยม University บอกว่าแค่ College ยังต่ำ แต่ความจริง College ในต่างประเทศ ซึ่งบางแห่งใช้คำว่า School ด้วยเข้าไป บ้านเราถ้าลงว่า School ตายเลย ทำฉันทให้เป็นโรงเรียน ถ้าอย่างนั้น ท่าน ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ จบจาก School of Economics แสดงว่าจบ ดร.จากโรงเรียน แต่ไม่ใช่อย่างนั้น School ในที่นี้ หมายถึงการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย แต่ว่าเขาแยกเป็น School ต่างหากที่เป็นสำนัก School ในที่นี้หมายถึง สำนัก สำนักเศรษฐศาสตร์ สำนักกฎหมาย สำนักอะไรโดยเฉพาะ College หมายถึงแต่ละอย่างที่มีลักษณะเฉพาะ College ทางด้านไหน มีคำหนึ่งที่อเมริกาใช้มากคือ Institute of Technology สถาบันทางด้าน เทคโนโลยี แต่บ้านเราเอามาใช้ก็แพะแสบะแสบที่มีอยู่ได้ บางแห่งแม้แต่เป็น ระดับอุดมศึกษาจัดได้ถึงปริญญาเอกแล้วก็ยังไม่โก้เท่า University อันนี้ มีการปรับกันไปมากมาย ฉะนั้นสถาบันเทคโนโลยีเดี๋ยวนี้กลายเป็น University of Technology อยากรจะเป็น University of Technology นี่เป็นเรื่องที่สมัยใหม่ไปอยู่ที่การบริหารที่ปรารถนาจะเป็นเอกภาพ

ต้องการจะมีบทบาทที่มากมายเหมือนคนอื่นเหมือนกัน ต้องมีหลายคณะ และต้องมีครบอย่างน้อยที่สุดก็สายมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ มีการขยายกัน รวมทั้งแพทยศาสตร์

ฉะนั้นสิ่งที่ท่านอาจารย์ได้เริ่มต้นมาที่นี่ที่เรียกว่า วิทยาลัยวิชาการ ศึกษา เป็นสิ่งที่ถ้ามองจากปัจจุบันเรียกว่า เป็นวิทยาลัยเฉพาะทาง เป็นการศึกษาเฉพาะด้าน แต่ว่ามีลักษณะที่เรียกว่า unique คือเอกภาพ ความคม ความเก่ง ความดีเยี่ยมในด้านนั้นๆ จะเห็นว่าสมัยก่อนนี้ เราพูดถึงด้านการศึกษาแล้วเขาบอกต้องประสานมิตร คู่กันไปทั่วประเทศ แล้วใครจบ กศ.บ. นี่ฝั่งผายมาก และแต่ก่อนนี่ก็เป็นจริงอย่างนั้น ศึกษานิเทศก์จะทั่วประเทศ ลองไปถามว่าสำเร็จอะไร กศ.บ. ทั้งนั้น แม้แต่พวกอาตมาเองสึกไปแล้ว บางท่านไปเป็นถึงระดับศึกษานิเทศก์ จังหวัด เป็นศึกษานิเทศก์อำเภอเสียเยอะ โดยมากอายุมากแล้วก็ได้แค่ ศึกษานิเทศก์อำเภอ เรียนตอนสูงอายุก็ได้แค่นั้น ฉะนั้นจะเห็นว่าเรื่องนี้เป็น เรื่องหนึ่งที่ท่าน ดร.สาโรช บัวศรี ได้มีส่วนในการผลักดันเป็นคลื่นสมัยนั้น ตั้งแต่รัชกาลที่ 5 แล้วมาเสริมต่อในระดับมหาวิทยาลัยให้มีความสมบูรณ์ เต็มที่ โดยเฉพาะในด้านวิชาการศึกษา พูดง่ายๆ ว่าท่านกล้าเปิดถึง ระดับปริญญาโท ปริญญาเอกที่นี่ ซึ่งบ้านเรายังไม่ค่อยกล้าเท่าไร เป็นเรื่องบุกเบิกที่สำคัญ ฉะนั้นเราถึงมีวัฒนธรรมทางการศึกษา สืบเนื่องกันมา เดียวนี้เรายังมีศักดิ์ศรีและเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไปว่า ถ้าพูดถึงการจะเชี่ยวชาญในด้านการศึกษาคงมาที่ประสานมิตร

อาตมามองอีกอันหนึ่ง การที่ท่านได้มารีเริ่มทำสิ่งใหม่ๆ และเป็น การบุกเบิกในช่วงนั้น ถือว่าทำให้ประเทศเราทันสมัย สิ่งหนึ่งที่เราได้อ่าน

ได้พบในประวัติของท่านอาจารย์ ดร. สาโรช บัวศรี คือ ท่านเป็นคนต่างจังหวัด แต่เป็นลูกท่านขุน รู้สึกจะถูกท่านขุนสาริรัตนวิจิกับคุณนายประจำ อยู่ที่ภูเก็ต แต่ใจคิดตรงที่ท่านเป็น Top มาตลอด เพราะสมัยนั้นอาจจะหาคนเก่งด้านภาษาเทียบกับท่านยาก ท่านเป็นคนทีนอกจากหัวดีแล้ว ภาษาอังกฤษดีด้วย ทำไมถึงภาษาอังกฤษดี เพราะว่าพอท่านจบ ม.6 ที่ภูเก็ตแล้ว พ่อไม่ส่งมากรุงเทพ ส่งไปที่ปีนัง ซึ่งสมัยนั้นเป็น Anglo Chinese School ระบบการศึกษาแบบอังกฤษ เพราะอังกฤษยังไม่ได้ให้เอกราช ปรากฏว่าท่านไปเรียนที่โรงเรียนนี้ ภายหลังเปลี่ยนมาเป็น Methodist School ทำให้ท่านมีฐานทางภาษาที่ดีมาก เพราะท่านเรียนถึงระดับ 7 ในสมัยนั้นชั้น 7 เรียกว่าสูง การที่มีพื้นฐานทางภาษาทำให้ได้เปรียบคนอื่น พอท่านกลับมาแล้วมาเรียนต่อที่ฝึกหัดครูชั้นต้น เสร็จแล้วท่านศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัยที่จุฬาลงกรณ์ คณะอักษรศาสตร์ จะเห็นว่าการเรียนในสมัยต่อๆ มา เนื่องจากมีพื้นฐานทางภาษาอังกฤษดี ทำให้ท่านได้รางวัลเรียนดี มาตลอด จุฬาลงกรณ์เมื่อก่อนมีประเพณีให้รางวัล ส่วนมากเป็นฝ่ายวิทยาศาสตร์ได้รางวัลหมด เพราะคะแนนตรงเป๊ะๆ อยู่แล้ว แต่เผอิญท่านมาสร้างประเพณีใหม่ เกิดมาแข่งกัน คะแนนได้เท่ากับคณะวิทยาศาสตร์ สายอักษรศาสตร์คะแนนเท่ากัน เมื่อก่อนใครได้ที่ 1 ให้รางวัล 100 บาท ก็เลยต้องมาตั้งใหม่ว่า สำหรับอักษรศาสตร์ให้ 100 บาท แต่ไม่ทราบว่าจะจุฬาลงกรณ์ตอนนี้ยังเหลือ 100 บาท หรือเป็นหมื่นแล้วก็ไม่ทราบ สมัยก่อน 100 บาท ก็แพง จบอักษรศาสตร์จุฬาแล้วสอบชิงทุนไปต่างประเทศได้อีก เพราะการที่พื้นฐานภาษาอังกฤษดี

ช่วยได้เยอะ

อาตมาไปสังเกตดู ไปศึกษาที่ประเทศอินเดีย มีความรู้สึกรุนแรงอย่างหนึ่ง อาตมาจบปริญญาตรีไปแล้ว ได้ปริญญาแล้ว ได้อะไรต่าง ๆ แต่ว่า พูดภาษาอังกฤษไม่ได้ พูดแล้วอ้อๆ อ่าๆ ตอนนั้นรู้สึกไม่พร้อม รู้สึกละอายตัวเองอยู่เหมือนกัน นั่งรถไปมีรุ่นพี่มารับ แล้วก็นั่งคุยกันบนรถไฟ นั่งรถจากมาตราสไปที่ไมซอร์ ที่ไปศึกษาคนแขกเขาเป็นคนช่างคุย เห็นเราไม่คุยเขาก็ถามเพื่อนอาตมาว่าคนนี่เขาจะทำอะไร เขาบอกเขาจะไปทำ M.A. ที่มหาวิทยาลัยไมซอร์ เขาทำ M.A. หรือ ทำไมเขาไม่พูดเลย เขาถามลักษณะว่า คุณพูดภาษาอังกฤษยังไม่ได้แล้วจะไปทำ M.A. ทำไม อาตมา รู้สึกว่า ถูกของเขา เรานี้ยังขนาดพูดไม่รู้เรื่อง แต่จะมาทำ M.A. แล้ว Admission เขาก็รับ อันนี้สำคัญเหมือนกัน สิ่งที่ยายที่สุดคือ การที่เราไม่ได้มีประสบการณ์ในการพูด เด็กตัวเล็กๆ ซึ่งอยู่ที่มาตราส พ่อแม่พูดภาษาอังกฤษทุกวันตื่นเข้ามาก็คุยกับแม่จ้อเลย Mama, what's happened? Smoking. พูดเป็นต่อยหอยเลย อาตมาก็คิดอายเด็ก มีความรู้สึกละอายว่า เอ๊ะ ! ทำไมเราพูดภาษาอังกฤษไม่ได้ ซึ่งเราเรียนจบปริญญาตรีแล้ว แต่หลังจากอยู่ 1 ปีแล้ว มันอัดหูทุกวันก็ต้องเริ่มที่จะพูดได้ อัดให้หูแดงทุกวัน แล้วก็เขียนอะไรต่างๆ พูดเรื่อยๆ เริ่มจากสนทนาอะไรต่างๆ ได้ มาสรุปว่าหลังจากที่เราไปดูการศึกษา บางทีมีโอกาสไปดูว่าเขาสอนเด็กมัธยมศึกษากันอย่างไร ได้บทสรุปอันหนึ่ง อันนี้น่าจะมีการปฏิรูปเหมือนกัน อาตมาคิดว่าถ้าจะให้เด็กเรามีพื้นฐานภาษาอังกฤษ ถ้าภาษาไทยควรไทยให้เต็มที่ แต่ชั่วโมงไหนที่เกี่ยวกับภาษาอังกฤษเป็นไปได้ไหม ยุคนี้ที่จะ

Teach English by English ที่จะสอนภาษาอังกฤษด้วยภาษาอังกฤษ แล้วเลือกคนที่มีคุณภาพ เดียวนี้เราเริ่มจะมีคนเก่งๆ ให้ไปสอน เลือกครูคนใดคนหนึ่งในเรื่องการสอนภาษาอังกฤษ คือ พุดกันเข้าใจ ไม่เข้าใจก็พยายามกันอยู่นั้นแหละให้เข้าใจจนได้ อันนี้เป็นเรื่องสำคัญ ฉะนั้นปัจจุบันนี้เด็กหลายคนในบ้านเราเริ่มมีโปรแกรมภาษาอังกฤษ แต่อาจจะเก่งทางด้านคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทางด้านอื่นๆ ด้านพุทธศาสนา เนื่องจากพวกเราไม่เคยมีวิชาเอกทางนี้ แล้วก็ไม่มี English Reading on Buddhism ต่างๆ ซึ่งมีศัพท์จำกัดทางพุทธศาสนา ฉะนั้นเดี๋ยวนี้บอกตรงๆ ต้องไปช่วยโรงเรียนมัธยมเพื่อนด้วย หลายๆ องค์กรต้องไปช่วยโปรแกรมภาษาอังกฤษ บางทีพุดไป 4-5 ชั่วโมงถามว่าเข้าใจไหม ระดับม. 1 ก็ต้องไทยผสมอังกฤษนิดหน่อย ไม่อย่างนั้นเขาจะไม่ทราบ รู้แล้วค่อยมาบรรยายภายหลัง แต่อาตมาคิดว่า ถ้าเป็นชั่วโมงภาษาอังกฤษ เราสามารถจะเรียนภาษาอังกฤษด้วยภาษาอังกฤษได้ จะทำให้เด็กคุ้นเคยและเริ่มจะกล้าพุด เหมือนกับคุณเคทเขาทำพยายามยุให้คนนั้นพุด คนนี้พุด ผลสุดท้ายไปเรียนกับเขาไม่นาน ต้องพุดเป็น เขาบอกอย่าไปคำนึงถึง Grammar พุดออกไปตามที่ท่านคิด อาตมาว่า อันนี้เป็นเรื่องสำคัญ ทำไมเดี๋ยวนี้เด็กมาเลเซียก็ดี บางท่านบอกว่า เป็นขี้ข้าอังกฤษมาก่อน ความจริงไปพุดอย่างนั้นเสียหมด ย่อมไม่ได้ แต่อาจจะเรียกว่า เขาเรียนถูกที่ว่า เขาใช้ภาษาอังกฤษในการสอน อินโดนีเซียเทียบกันอย่างไรมาเลเซียและอินเดีย เด็กเขาจบระดับเกรด 12 แล้ว สามารถจะสนทนาได้คล่อง เข้าเรียน B.A. ไม่ต้องพุดแล้ว เขาสามารถจะเรียนได้ทั้งภาษาอังกฤษและภาษาถิ่นของเขา

นี่คือวิธีการสอนที่จะต้องมีการปรับปรุง เดียวนี้ที่เราเปิดโปรแกรมภาษาอังกฤษ อาตมาว่าหลายโรงเรียนเห็นพัฒนาการว่าไปได้ดี แต่ว่าต้องมีครูดี ๆ นะ เข้าไปช่วยก็ทำให้นึกถึงท่าน ดร.สาโรช ที่ท่านได้เรียนเร็วและเป็นทีที่เชื่อถือ แม้แต่ไปต่างประเทศก็ได้เหรียญทองอะไรต่างๆ เพราะว่าพื้นฐานท่านดี ภาษาอังกฤษเรียนตั้งแต่ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา โดยเฉพาะไปเรียนที่ป็นังเป็นพื้นฐานที่ดีสำหรับท่าน ฉะนั้นเวลาไปต่อระดับปริญญาโท ปริญญาเอกที่ Ohio University ท่านก็ไปได้เร็ว และสามารถจะเป็นที่เชื่อถือของครูบาอาจารย์ มอบให้ท่านไปสอน ในขณะที่ทำการวิจัยและที่เป็นผลพวงอันหนึ่ง คือกลับมาแล้วในสมัยนั้นก็เป็นตัวแทนโครงการระหว่างประเทศ บางทีเรามีคนเก่งไม่มากนัก แต่ถ้าเป็นผู้ประสานงานที่ดีจะทำให้โครงการของเรา มหาวิทยาลัยของเราเป็นที่รู้จักในต่างประเทศและดึงคนดี ๆ มาช่วยมหาวิทยาลัยของเราได้ อย่างที่ท่านอาจารย์ได้ทำกับมหาวิทยาลัยอินเดียนา คือระยะแรก ๆ ที่มีการสัญญาว่าอย่างน้อยจะต้องส่งครูมา 3-5 ท่านเป็นประจำ แล้วมาช่วยพัฒนาอุปกรณ์การศึกษา หรืออุปกรณ์อะไรต่างๆ ที่ยังไม่พร้อม ทำให้พร้อม และที่สำคัญคือ ให้โอกาสเราในการที่จะส่งคนเก่ง ๆ ไปต่อที่มหาวิทยาลัยอินเดียนาโดยไม่ต้อง screen อะไรกันมาก หมายถึงว่า screen ที่นี้แล้วเป็นอันว่าใช้ได้ อันนี้เป็นเรื่องต่อเนื่อง สิ่งนี้ทำให้มาตรฐานของวิทยาลัยวิชาการศึกษาเป็นที่ยอมรับ เพราะว่าเราได้ขยับมาถึงระดับปริญญาโท ปริญญาเอก และลูกศิษย์เราสำเร็จไปแล้ว เป็นที่เชื่อถือในด้านการศึกษา ด้านการบริหารการศึกษา

ในลักษณะเดียวกันที่ท่านศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี ได้ทำที่นี้ ท่านอาจารย์ป่วย อังภาภรณ์ ได้ทำที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ ร่วมกับ School of Economics ที่ลอนดอน และพริ้นซ์ตัน ปรากฏว่า ทำให้คณะเศรษฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในยุคนั้นมีคนเด่น ๆ ทางด้านเศรษฐศาสตร์ขึ้นมามาก และจริงๆ ทั้งเศรษฐศาสตร์และการเมือง ทำให้เกิด 16 ตุลาได้อีกมากมาย แต่ว่าในยุคนั้น ผลผลิตจากการที่ส่งเสริม (promote) รวมทั้ง ดร. เจริญศักดิ์ ปิ่นทอง ในการโปรโมท คือ ปรับทั้งหลักสูตร ปรับทั้งอุปกรณ์ ปรับทั้งให้โอกาสคนของเราได้ส่งคนเก่งๆ ไปทำปริญญาในมหาวิทยาลัยดีๆ ทำให้คณะเศรษฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นที่ยอมรับ และดังเช่นเดียวกัน และเด็กที่จบจากที่นี่ ภาษาจะดีด้วย อันนี้ก็เป็นส่วนหนึ่งที่เอามาได้ตั้งข้อสังเกต เดียวนี้มหาวิทยาลัยต่างๆ แทบจะทั้งนั้น อย่างมหาวิทยาลัยนเรศวร เกิดใหม่ก็ร่วมมือกับหลายๆ มหาวิทยาลัย ทำให้ก้าวกระโดดไม่ใช่แต่เฉพาะในส่วนกลาง แม้แต่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ก็ร่วมมือกับหลายแห่ง รวมทั้งไปรู้จักที่ไปเยี่ยมมหาวิทยาลัยในนิวซีแลนด์ ได้ร่วมมือกับมหาวิทยาลัยลิงคอล์น ซึ่งมหาวิทยาลัยลิงคอล์นนั้นเก่งทางด้าน Agriculture ทางด้านเกษตรเหมือนกัน แต่เกษตรของเขาไม่ใช่เกษตรแบบสมัยเก่า เป็นเกษตรอุตสาหกรรม มีการพัฒนา นี่ก็เป็นข้อคิดที่ได้จากการที่เราได้ศึกษาสิ่งที่อาจารย์ ดร.สาโรช ได้ทำไว้เป็นแนวหนึ่งว่า ในยุคใหม่ ซึ่ง 2-3 วันนี้ มีการประชุมอธิการบดีมหาวิทยาลัยโลกที่ศูนย์ประชุมสิริกิติ์ ได้มีการพูดคำหนึ่ง คือ Cross World Education คือ การศึกษาที่ข้ามชาติ ข้ามโลก

ก็เป็นแนวใหม่และอีกเรื่องหนึ่งคือ พูดถึง new innovation คือ นวัตกรรมใหม่ ซึ่งมีอะไรหลายๆ อย่าง เรื่องการศึกษาข้ามชาติเดี๋ยวนี้ บ้านเราเริ่มมีมากแล้ว มหาวิทยาลัยดังๆ มาเปิดสาขาที่บ้านเรา ไม่ใช่เฉพาะบ้านเรา สิงคโปร์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย เขาก็ไปเช่นเดียวกัน มหาวิทยาลัยใหญ่ๆ อยู่ในประเทศไม่ได้ ต้องข้ามไปหลายๆ ประเทศ เรียกว่าแล้วคนแต่ละประเทศก็เสียเงินกันแพงๆ ทั้งนั้น อย่างมหาวิทยาลัย สแตนฟอร์ด แล้วเดี๋ยวนี้ไม่ใช่แต่ระดับมหาวิทยาลัย เท่านั้นนะ ระดับมัธยม ก็มี International School อีกมากมายเข้ามา และในบ้านเราอย่างเอแบค สอนเป็น English Medium เป็นเรื่องthatไปกันไกลมาก นี่ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง ที่ต้องมีการปฏิรูปเพื่อให้ทันระบบสมัยใหม่ ซึ่งมีการวัดว่า ความเข้าใจ ในภาษาต่างประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างโลกที่เป็น Globalization โลกาภิวัตน์ จำเป็นจะต้องมีการสื่อสาร การสื่อสารก็ต้องใช้ภาษา

แต่เรื่องนี้ไม่ใช่เรื่องแปลกใหม่ที่เอาตมาพูดว่า ถ้ามีพื้นฐานดี จะดีทั้งภาษาอังกฤษและภาษาไทย อย่างสมัยก่อนเราจะเห็นว่าอย่าง โรงเรียนที่สำคัญในประเทศบ้านเมืองเรา อย่างโรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย มาแตร์เดอี อัสสัมชัญ หรือแม้แต่ กรุงเทพคริสเตียน สมัยก่อนโดยเฉพาะ อัสสัมชัญที่ใกล้ๆ วัดเอาตมา บางรักนั้น เขาใช้วิธีอย่างนี้ สอนอังกฤษ โดยอังกฤษ ในรุ่นพระยาอนุমানราชชน แทบจะทุกวิชาคือ สอนอย่าง นั้นเลย Trigonometry สอนเป็นภาษาอังกฤษ ยกเว้น ภาษาไทย วิชาอะไรต่างๆ ที่เกี่ยวกับเรื่องภาษาไทย ในรุ่นนั้นจะเห็นว่า ท่านพระยาอนุมานราชชน ท่านเก่งทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ เป็นราชบัณฑิต เป็นประธานราชบัณฑิตยสถาน อันนี้ก็เห็นว่า

ท่านเหล่านั้นนับแต่ ม. 6 แต่ทำไม มีความรู้มากมาย อันนี้เพราะฐานดี ทำให้ท่านเหล่านั้นได้ดำเนินการต่างๆ ค้นคว้าวิชาการ เป็นฐานในการที่จะทำ research ในระดับต่างๆ ได้ต่อไป เพราะในปัจจุบันนี้ ความรู้ คล้ายๆ มาอยู่รอบๆ ตัวเรา ท่านมีเครื่องคอมพิวเตอร์ดีๆ สักเครื่อง หนึ่งหรือสองเครื่องก็แล้วแต่ แล้วมีอินเทอร์เน็ตดีๆ ท่านสามารถจะต่อ อินเทอร์เน็ตที่เป็น World Wide Web ได้แทบจะทุกอย่าง แม้แต่โปรแกรม Yahoo ก็ได้ Google ก็ได้ ซึ่งเราเองแทบจะศึกษาไม่ไหว จะต้องการอะไร จะมีคำตอบให้ นี่ก็คือทำพื้นฐานให้ดี ทำให้สามารถจะต่อไปในระดับขั้นสูงได้ดี ฉะนั้นเรื่องภาษาพื้นฐาน น่าจะต้องคิดกันดีๆ เหมือนกัน อย่างที่เขาพูดกันในปัจจุบันว่า (1) เรียนรู้ภาษาไทยให้ดี (2) ภาษาอังกฤษ ให้ดี (3) ภาษาคอมพิวเตอร์ให้ดี ถ้าประสานกันให้ได้ยุคใหม่นี้ก็น่าจะดี ครูจะต้องมีบทบาทในเรื่องนี้ด้วย แต่ใครเก่งทั้งสามอย่างนี้ ภาษาไทย สอนเก่ง หรือว่า เก่งคอมพิวเตอร์ ภาษาดีจิตอล เอาให้เก่ง และเก่งภาษาอังกฤษ ทำอย่างไรจะให้มีความรู้พื้นฐานอันนี้ให้ได้ ฉะนั้นก็เป็นไปอย่าง ที่ยูเนสโกต้องการ สดมภ์แรกเลย Learning to Know คือ พื้นฐานที่จะให้เขา Know Everything in the World ได้ทุกสิ่งทุกอย่างในโลก ได้โดยอาศัยเครื่องมือที่มีอยู่ ต้องให้รู้ก่อน ถ้าเราไม่มีตรงนี้ เด็กเราถ้าเทียบ กับเด็กประเทศอื่นก็จะสู้เขาไม่ได้ นี่เป็นส่วนหนึ่งที่ ศ.ดร.สาโรช บัวศรีท่าน สามารถสู้ใครได้ เพราะพื้นฐานท่านดี

อีกประการหนึ่งที่อาตมามีความรู้สึกคือ เมื่อศึกษาประวัติท่านไปแล้ว ท่านจะเน้นผู้ทรงศีล เรียกว่า นักปราชญ์ หรืออาจารย์ผู้เป็นเลิศในด้านนี้ จะเห็นว่าท่านจะเน้นว่าเก่งก็เก่ง แต่จะต้องดีด้วยอย่างที่เรากำลังต้องการ

ความรู้คู่คุณธรรมในปัจจุบันนี้ ฉะนั้นสิ่งเหล่านี้ท่านอาจารย์ได้คำนึงเสมอจะพูดถึงจริยธรรมของครู ท่านจะพูดถึงแนวปรัชญาการศึกษาที่เป็นไปเพื่อส่งเสริมให้คนทำลายความเห็นแก่ตัว ให้เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ฉะนั้นระยะหลังท่านจะค้นคว้าโดยเฉพาะเรื่องปรัชญาการศึกษาที่เป็นของไทยๆ อาตมาได้มีโอกาสตรงนี้ได้พบท่านบ้าง เพราะสิ่งที่เราได้คิดกันว่า พุทธศาสนาสามารถจะมีแนวคิดที่เป็นองค์ความรู้ให้คนได้ศึกษาได้ใหม่ เช่น รัฐศาสตร์แนวพุทธ เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ ศึกษาศาสตร์แนวพุทธ สังคมศาสตร์แนวพุทธ อย่างน้อยก็มีให้ศึกษาบ้าง รู้สึกว่าตอนนั้นก็ศึกษากันอยู่พักหนึ่ง เพราะว่าตัวตั้งตัวต่อนั้น กลายเป็นว่า สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติไปตั้ง Section เพื่อทำวิชาการแนวพุทธขึ้นมาแล้วท่านอาจารย์ ดร.สาโรช รู้สึกจะเป็นประธานกลุ่มศึกษาศาสตร์ ฉะนั้นเราคุยกับท่านก็สนุก เพราะท่านคิดอยู่แล้ว ท่านให้แนวพื้นฐานในการที่จะคิดต่อและรวบรวมทำ แต่ว่าผลงานที่ประณีตที่ท่านอาจารย์ได้ค้นและเป็น pioneer คือ เป็นการค้นคว้า รุนบุกเบิก เพื่อให้เราได้คิดต่อ คือ เรื่องปรัชญาการศึกษาไทย ที่ท่านใช้เวลาศึกษา 6 เดือน ที่มหาวิทยาลัยฮาวาย East West Center รัฐฮาวาย สหรัฐอเมริกา รัฐฮาวายนั้นบางที่ท่านอดีตอธิบดีกรมการศาสนา นายพุ่ม ศรีวิจารณ์ ท่านไปกับสมเด็จพระสังฆราชที่ฮาวาย คนฮาวายถามว่า ท่านจะเดินทางไปไหน ท่านตอบจะไป U.S.A. คนฮาวายบอกว่านี้ก็ U.S.A. เหมือนกัน ท่านบอกนี้ฮาวาย ไม่ใช่ U.S.A. เขาก็บอกนี้แหละ U.S.A. กลายเป็นเรื่องขำไป คือ บางทีไปแล้วนี่ก็เป็นเกาะ เขาก็บอกว่าเขาก็เป็นสหรัฐเหมือนกัน ฉะนั้นตรงนี้นักการศึกษา

อเมริกันบอกว่า น่าจะมีศูนย์ที่เรียกว่า East West Center ให้คน ตะวันออก ตะวันตก มาศึกษาเรื่องที่เปรียบเทียบกันได้ มีหลายคนจาก บ้านเราที่ไปทำงานดี ๆ ที่นั่น ใช้เวลาเขาให้ 6 เดือนบ้าง 1 ปีบ้าง บางทีก็ไป research ทำผลงานต่าง ๆ ที่อาตมารู้จักก็มี ท่านอาจารย์ ดร.สาโรช เป็นท่านหนึ่งที่ได้ไปทำเรื่องที่ท่านใช้คำว่า The Confluence of Buddhism and Democracy คือ Confluence หมายถึงคล้าย ๆ น้ำ 2 กระแส มารวมกันระหว่างพุทธศาสนากับประชาธิปไตย ผสมผสานกัน ทำให้มีเรื่องฮือฮา กัน เดียวนี้ก็มีคนกล้าคิดที่จะทำเรื่องปรัชญาการศึกษาไทยขึ้นในพื้นฐานที่ท่านอาจารย์ได้ให้ไว้ นี่ก็เป็นเรื่องหนึ่งที่อาตมา คิดว่าในเรื่องปรัชญาการศึกษาที่ท่านอาจารย์ ดร.สาโรช ได้ให้ไว้ เป็นเรื่องสำคัญ

ขออภัยที่จะพูดเรื่องว่า ตอนที่อาตมาสอนอยู่สมัยเก่า หลักสูตรเดิม 200 หน่วยกิต เป็นหลักสูตรที่มีจำนวนหน่วยกิตมาก มีเรื่องหนึ่ง ที่ให้นักศึกษาเรียนด้วย หนังสือเล่มนี้กำหนดให้นักศึกษาอ่าน เพราะถือว่าเป็นวิวัฒนาการศึกษาใหม่ที่เอาพุทธศาสนาไปใช้ในการศึกษามีการตื่นเต้นกัน เพราะรู้สึกท่านอาจารย์ได้นำหลักวิทยาศาสตร์ ไปเทียบกับระบบการศึกษาสมัยใหม่ที่เรียกว่า Scientific Method คือ ระบบการศึกษาแบบวิทยาศาสตร์ไปใช้ ทำให้เกิดการฮือฮา และเป็น แนวในการคิดว่า พระพุทธเจ้าท่านก็คิดมาแล้วเหมือนกัน แต่ความจริงสิ่ง ที่ท่านอาจารย์ได้คิดเป็น pioneer ขยายออกมาคือ ทฤษฎีทาง วิทยาศาสตร์ ซึ่งอาตมาคิดว่า เดียวนี้มีอีกหลายทฤษฎีซึ่งน่าจะนำ มาคิดกันต่อ ทฤษฎีวิทยาศาสตร์เป็นหนึ่งในทฤษฎีโยนิโสมนสิการ หรือว่า

เป็นแนวคิดแบบโยนิโสมนสิการ เช่น พระพุทธเจ้าตรัสว่า ถ้าใครมีแนวคิด 2 แนวคิด ว่าถ้าคิดแบบอโยนิโสมนสิการ หรือ คิดไม่แยกคาย ไม่ค่อยมีระบบ จะไปสู่ความทุกข์ แต่ถ้าคิดเป็นระบบดีๆ จะนำไปสู่ความสุข พระพุทธเจ้าท่านตรัสไว้เรื่องอายตนะของเรา ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ถ้าปรับเป็นอย่างท่านอาจารย์พุทธทาสพูด มีตัวจิตว่าง หรือจิตวุ่น ถ้าคุณให้สัมผัสด้วยจิตวุ่น คุณจะไปสู่ความทุกข์ ถ้าสัมผัสด้วยจิตไม่วุ่น คือ จิตว่าง หมายถึง จิตที่ไม่วุ่นด้วยกิเลส ก็นำไปสู่ความสุข ฉะนั้นศัพท์บาลีท่านใช้คำว่า ทุกขสมุทยคามินีปฏิปทา คือ คุณสัมผัสแบบไหน แบบแนวไปสู่ความทุกข์ หรือว่าทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา หรือ คุณสัมผัสแล้ว ทำให้เกิดการดับทุกข์ คือความสุขนั่นเอง เขามี 2 นัย ฉะนั้นทฤษฎีโยนิโสมนสิการ เป็นหนึ่งในแนวความคิดที่ท่านอาจารย์ได้มา พัฒนาเป็นทฤษฎีการศึกษา คือ ทฤษฎีอริยสังข์ เรียกว่า คิดโดยแยกคายว่าอะไรเป็นทุกข์ อะไรเป็นเหตุแห่งทุกข์ อะไรเป็นความดับทุกข์ ข้อปฏิบัติแห่งการดับทุกข์ กระจายโดยรายละเอียด ท่านพุทธทาสดูได้ง่ายๆ ว่าให้รู้อะไรก็รู้ว่ามันคืออะไร มาจากไหน เพื่ออะไร โดยวิธีใด ก็เป็นข้อที่ทำให้เกิดการคิดขยายกันต่อ

จริงๆ แล้วเรื่องการคิดปรัชญาการศึกษา พอท่านอาจารย์คิดแล้ว มีการคิดกันหลายท่าน ท่านอาจารย์ได้ให้คำจำกัดความว่า การศึกษาคือ ระบบการพัฒนาขั้น 5 เพื่อให้บรรลุเท่าความเห็นแก่ตัวลง และหมดไป ในที่สุด แต่ความจริงคิดได้ง่ายๆ ได้ว่า การศึกษา คือ การพัฒนาขั้น 5 ขั้น 5 เรามีอะไรบ้าง มี รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ พูดเป็นภาษาอังกฤษ คือตัว body กับอีกตัวหนึ่ง ตัว mind ซึ่งเป็น

ลักษณะของ Feeling, Perception Formation และตัว Thinking ง่ายๆ ว่าให้ครูบอณาจารย์ทั้งหลายเรียนไปแล้วอย่างน้อยพัฒนาเด็กได้ให้รูปร่างแข็งแรง สิ่งแวดล้อมดี ก็ไปเข้าเรื่อง exercise เรื่องสุขภาพ สุขภาวะ ที่เราพูดกันในปัจจุบัน คือให้มีร่างกายที่แข็งแรง รูปร่างดี นี่รูปขันธ์ทั้งนั้น เวทนาขันธ์ก็ให้รู้สึกดี อย่างเด็กบางคนเห็นดอกไม้ ทำไมถนอมดอกไม้เพื่อให้อยู่นานๆ ให้ผึ้งหรือแมลงสวยๆ มาตอม เกิดความสวยงามนานๆ แต่บางคนเห็นไม่ได้เอาไม้มาตีทั้งหมด ทำให้ระเนระนาดไปเลย ก็มีความรู้สึก 2 ลักษณะ ทำอย่างไรจะพัฒนาเขาให้มีความรู้สึก feeling ที่ดี perception ก็คือตัว memory ตัวความจำ ทำอย่างไรจึงจะฝึกให้เด็กรู้จักวิธีจำ วิธีทำอย่างไรให้มีเทคนิคการจำที่ดี เหมือนกับครูบาอาจารย์สมัยเก่า พระเองก็มีระบบการจำ เช่น จะจำพระไตรปิฎกต้องเริ่มจำอักษรย่อไว้ก่อน แล้วต้องมีย่อรายละเอียดอีก แล้วเอาไปขยายอีกที อันนี้ก็เป็นเรื่องหลักในการจำ

เหมือนกับท่านหนึ่ง พูดเรื่องครู ท่านบอกว่า ครูอย่าไปคิดยาก เอาคำ Teachers มาตีความให้เป็นความหมาย นี่ก็เป็นเทคนิคการจำ เช่น คำว่า ตัว T หมายความว่า คุณมีหน้าที่อะไรบ้าง Teaching and Training ตัวที่ 2 ตัว E ทำหน้าที่อะไร Ethical หรือ Ethics Instruction ทำหน้าที่สอนคุณธรรมจริยธรรม หรือคำว่า A หมายถึงอะไร เป็นครูอยู่เฉยๆ ไม่ได้ต้องมี Action Research บ้าง ทำแผนการวิจัย ทำงานวิจัย ตัว C หมายถึง Cultural Heritage ทำหน้าที่ที่จะถ่ายทอด รักษา มรดกทางวัฒนธรรมต่อไป ตัว H เขาบอกว่า คุณจะต้องทำหน้าที่ Human Relations ให้ดี ทำหน้าที่มนุษยสัมพันธ์ให้ดี โมโหเก่งไม่ได้

ตัว E ตัวที่ 2 คือ Extra Job งานพิเศษ งานจร บางทีสังคมเขาขอร้องให้ทำอะไรก็ต้องช่วยบ้าง และตัว R ก็ทำหน้าที่ Report ด้วย ทำหน้าที่ Counseling ให้ดีให้คำปรึกษาในการทำรายงานต่างๆ ตัว S คืออย่าลืมเรื่อง Student Activity กิจกรรมนักศึกษา กิจกรรมนักเรียน ให้ลูกศิษย์มีชีวิตชีวา อย่างนี้เป็นตัวอย่าง อาตมาว่า ไม่ใช่เฉพาะภาษาบาลีภาษาอังกฤษก็ใช้ระบบการจำ พัฒนาให้ดีขึ้น แล้วอีกอันหนึ่งคือที่ท่านพูดคือ พัฒนาตัวสังขาร สังขารขันธ์ ซึ่งปัจจุบันเปิดเป็นวิชาแล้ว เขาเรียกว่า Creative Thinking วิชาคิดสร้างสรรค์ เดี่ยวนี้กลายเป็นวิชาหนึ่งแล้ว มีคนเขียนหนังสือ ท่านอาจารย์ท่านได้บอกว่าความคิดเรามี Constructive กับ Destructive คือ ความคิดสร้างสรรค์ กับความคิดทำลาย ซึ่งทางพระความคิดสร้างสรรค์ เราเรียกว่า กุศลจิต ถ้าความคิดทำลายก็ อกุศลจิต

อันนี้เป็นกระบวนการมากมาย ทางด้านท่านพระอภิธรรม ด้านจิตและเจตสิก เข้ามาเกี่ยวข้องมาก ซึ่งเดี๋ยวนี้ฝรั่งสนใจเรื่องนี้ เขาก็เขียนจิตวิทยา โดยอาศัยภูมิปัญญาของพระพุทธองค์ ไม่น้อย เขาเขียนในรูปแบบสมัยใหม่ ซึ่งบางทีก็น่าคิดเหมือนกัน ตอนนี้อาตมาไปเป็นกรรมการพิจารณาคุณธรรม จริยธรรมของสภาการศึกษา คือ ขอบไปฟังเขา ไปบ่อย เขาก็นิมนต์บ่อย ถ้าใครขี้เกียจไป ก็นิมนต์ให้น้อย มีคำหนึ่งในจริยธรรม ซึ่งมี 14 ข้อ กำลังจะเสนอขึ้นมาใหม่ คือความมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ Emotional Maturity เป็นศัพท์ใหม่ ถ้าว่าแล้วก็คือ Constructive Thinking ใครด่าอย่าโกรธเร็ว ใครด่าแล้วนั่งยิ้มได้ เหมือนพระพุทธเจ้า มีพราหมณ์คนหนึ่งโมโหท่านมาก เป็นพี่ชายใหญ่ น้องชายกลางไปบวช น้องชายเล็ก

ก็ไปบวช โมโหมาก มาด่าพระพุทเจ้า ยินด่าพระพุทเจ้าเป็นชั่วโมง
 ด่าแล้วพระพุทเจ้าก็นั่งยิ้ม ท่านไม่พูดอะไรสักหน่อย สมณโคตมถูกด่า
 มากี่ยังอดุดานมกขี นิ่งหน้าบาน พระพุทเจ้าเห็นเขาทักก็เลยคุย ถามว่า
 ท่านเคยมีแขกมาหาที่บ้านไหม บอกว่าเคย ถามว่าเคยเอาของ
 ต้อนรับไหม เขาก็ตอบว่า ข้าพเจ้าไม่ใช่เป็นคนไร้น้ำใจนี้ ก็เอาอาหาร
 เอาเครื่องดื่ม เอาอะไรต่ออะไร ให้เขากิน ถ้าอาหารเครื่องดื่ม ผลไม้ต่างๆ
 ที่ท่านต้อนรับแขก เอามาต้อนรับแล้วเขาไม่กิน อาหารเครื่องดื่มเป็น
 ของใคร เป็นของข้าพเจ้า ดีแล้วพราหมณ์ ฉันใดก็ดี ท่านด่าอาตมา
 มาตั้งเป็นชั่วนานแล้ว ถ้าคำด่าอาตมาไม่รับ คำด่านั้นเป็นของใคร
 แกกัคิดว่า เป็นของเรา ในแง่การสร้างอารมณ์ แต่เราสร้างไม่ค่อยได้
 เราหูแดงก่อน พระพุทเจ้าท่านสร้างได้ คือ มีความเจริญทางอารมณ์
 มีความคิด สงสารคนด่าว่า หนึ่ง เขาด่าผิดๆ สอง ขณะที่เขาด่าหัวใจ
 เขาเต้นแรง ดีไม่ดี เป็นโรคหัวใจวายตาย สงสาร จริงๆ นะ คนที่ด่าเราแรง
 เขากำลังโมโห น่าสงสาร แต่เราไม่คิดอย่างนั้น เขาด่าเราเจ็บแสบ
 จดไว้ด้วย โมโห เท่านั้นไม่พอ วันดีคืนดี เอาไดอารีมาอ่านอีก
 เขาด่าเราอย่างไรบ้าง อย่างนี้ไม่ต้องจำไว้ เพราะไม่สร้างสรรค์ ฉะนั้น
 อาจารย์พุทธทาส ในแง่ของการพัฒนาสังขาร ความคิดที่สร้างสรรค์ต่างๆ
 ท่านถึงบอกว่า ให้รู้จักมองคนในแง่ดี อาตมายังบอกเห็นกลอนอันนี้
 (ท่านพุทธทาสภิกขุ “มองแต่แง่ดีเถิด”) แล้วจำประทับใจ เอามาใช้
 บางที่เราเองก็ใจตกต่ำเหมือนกัน ต้องมาสร้างอารมณ์ให้ดีขึ้น สร้างจิตให้ดี

เขามีส่วน เลวบ้าง ช่างหัวเขา
เป็นประโยชน์ โลกบ้าง ยังน่าดู
จะหาคน มีดี โดยส่วนเดียว
เหมือนเที่ยวหา หนวดเต่า ตายเปล่าเลย

จงเลือกเอา ส่วนที่ดี เขามีอยู่
ส่วนที่ชั่ว อย่าไปรู้ ของเขาเลย
อย่ามัวเที่ยว ค้นหา สหายเอ๋ย
ฝึกให้เคย มองแต่ดี มีคุณจริงๆ

อาตมาว่าลักษณะอย่างนี้ ท่านอาจารย์ ดร.สาโรช ท่านอธิบายในแง่นี้
สร้างความคิดสร้างสรรค์ นี่ก็เป็นเรื่องของสังขาร สุดท้ายคือ วิญญาณ
ท่านอธิบายง่ายๆ ว่าทำอย่างไรจะให้เป็นคนรวดเร็ว เขาเรียกว่า active
ในการรับรู้ เช่น ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ให้ฉับไวหน่อย
อย่าเป็นคนอืดอาด เมื่อรับรู้แล้ว รู้ว่าอะไรควร อะไรไม่ควร ตัดสินใจเร็วๆ
อันนี้เป็นเรื่องฉับพลันในการรับรู้ ฉะนั้นวิญญาณของเรา อย่าให้มันอืดอาด
ให้มันรับรู้เร็วๆ และพิจารณาเร็วๆ อะไรควรไม่ควร ท่านอธิบายง่ายๆ
ลักษณะอย่างนี้ อย่าให้สิ่งไม่ดีเข้ามาครอบงำวิญญาณของเรา สิ่งต่างๆ
เหล่านี้ อาตมาว่า เป็นเรื่องที่ท่านได้อธิบายง่ายๆ เพื่อทำลาย
ความเห็นแก่ตัวให้น้อยลงและหมดไปในที่สุด ฉะนั้นสิ่งที่อาจารย์ได้ทำไว้
เป็นหนึ่งในทฤษฎีการคิดแบบ Systematic Thought หรือจะเรียกว่า
Reflective Thinking การคิดโดยแยกคาย หรือคิดเป็น คิดถูก
ยังไม่มีใครจับจริงๆ ในเรื่องการคิดแบบ Relative ความสัมพันธ์ มีคนคิด
เยอะ เขียนไว้มาก อย่างเช่น ท่านอาจารย์พร รัตนสุวรรณ จับเรื่องปฏิบัติ
เขียนเรื่องพุทธวิทยา เขียนถึงวิญญาณ เป็นบ่อเกิดของทุกสิ่งทุกอย่าง
อธิบายไว้มากมาย เริ่มด้วยทฤษฎีสัมพันธภาพ และคุณหมอบระเวศ ะสี
ได้นำแนวคิดอันนี้ ที่มีหลักว่าสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี มาเขียนเรื่องพุทธธรรม

กับสังคมไทย ท่านวิเคราะห์ไว้ดี อ่านแล้วเข้าใจ เพราะเราทำอย่างนี้ จึงเกิดผลอย่างนี้ ในสังคมไทยเรา เป็น step step อาตมาอ่านแล้วคิดว่า ทำไมเราเขียนไม่ได้เหมือนท่าน พยายามคิด นี่คือคนที่เข้าใจวิชาการ วิจัยเก่ง เรียกว่า ขุดถึงบ่อน้ำแห่งความรู้ มองพุทธศาสตร์ว่าเป็น ระบบไปหมด เป็นการวิจัย ความรู้มี 2 ระบบ คือ Horizontal ความรู้ ระดับกว้าง รู้ให้มากที่สุดเพื่อจะเป็นคนใจกว้าง อีกอันหนึ่งคือรู้ให้ลึก วิจัยค้นคว้าให้ถึงแก่น จนถึงธารน้ำแห่งความรู้ที่เรียกว่า Stream of Knowledge อันนี้ก็ศึกษากัน วิจัยเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้ลึก ถ้าใครทำได้เรื่องนี้มากๆ เข้าใจเรื่องใดเรื่องหนึ่งดี จะเชื่อมโยงไปถึงวิทยาการ สมัยอื่นทำให้เขาเข้าใจสิ่งอื่นได้ ศาสตร์อื่นได้ คนที่เข้าใจแพทยศาสตร์ดี มาศึกษาพุทธศาสตร์เข้าใจดี และนำไปโยงกับสังคมศาสตร์ นำไปโยงกับเรื่องอื่น ศึกษาศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ก็สามารถนำไปโยงกับ ศาสตร์อื่นได้ ฉะนั้น Stream of Knowledge กระแสธารน้ำแห่งความรู้ เหมือนกับเราขุดลงไปใต้ดินพบธารน้ำ ก็โยงถึงน้ำสายอื่น นี่เป็นเรื่องที่ท่านอาจารย์พยายามให้เราทำในสิ่งเหล่านี้

ฉะนั้นอาตมายกตัวอย่างมาเพียงประเด็นเดียวในแง่ที่ท่านเริ่ม ศึกษาวิเคราะห์ขั้น 5 จากคำว่า ทุกข์อริยสัจ นำไปสู่แนวคิดทางด้านการศึกษามากมาย ยังชอบใจสิ่งหนึ่งที่ท่านอาจารย์ได้พูดคล้ายๆ เป็นประเด็นว่า วิทยาลัยวิชาการศึกษามีนโยบาย มีเป้าอยู่ 3 ประการ ที่จะให้นิสิตทุกคนได้รู้ คือ มีความรู้ทางวิชาการที่ท่านใช้ศัพท์ว่า Subject Matter Understanding คือเข้าใจวิชาการที่เฉพาะที่เราจะไปสอนลูกศิษย์ด้านใดด้านหนึ่งให้เก่ง ประเด็นที่สอง คือ

มีความรู้ด้านวิชาชีพ คือ Professional Understanding โดยเฉพาะ วิชาชีพครู ให้เข้าใจว่าวิชาชีพครูนั้นเราจะต้องเตรียมตัวเองอย่างไร เตรียมเทคนิคการสอนอย่างไร ความสัมพันธ์กับลูกศิษย์ ความสัมพันธ์กับประชาชน ผู้ปกครองต่างๆ ประเด็นที่สาม คือ ความสามารถที่ท่านเรียกว่า competency อันนี้ในด้านต่างๆ เช่น ท่านยกตัวอย่างว่าในการปกครองอย่างนี้ เราต้องมีความสามารถในด้านการปกครอง การอบรม การสอน การใช้อุปกรณ์การสอน ในการความสามารถที่จะติดต่อผู้ปกครอง หรือเข้ากับประชาชนได้ รวมทั้งความสามารถในการค้นคว้าวิจัย สิ่งเหล่านี้เป็น competency หลายๆ เรื่อง หลายๆ ด้าน ฉะนั้นถ้า subject matter คือวิชาที่มีความเป็นเลิศในด้านวิชาการและเข้าใจวิชาชีพดี และพร้อมทั้งมีความสามารถในด้านอื่นที่ประกอบนั้น ก็จะทำให้บุคคลนั้นสามารถที่จะทำงานในฐานะที่เป็นผู้บริหารการศึกษา หรือผู้บริหารด้านอื่นๆ ก็ตาม ก็ทำงานได้ด้วยดีนี้เป็นเป้าหมายที่ท่านอาจารย์ได้พยายามที่จะให้นักศึกษาโดยเฉพาะบัณฑิตที่เป็น กศ.บ. สมัยก่อน มีสิ่ง 3 สิ่งนี้ คือ เก่งทางวิชาการ เก่งทางวิชาชีพ และมีความสามารถพร้อม เหมือนวิชาจรรยาวัตรสัมพันธภาพพร้อมด้วยความรู้และความประพฤติ

อีกประการหนึ่งที่อาตมาสังเกตดูว่า คนที่จะกล้าทำงานใหม่ๆ หรือมีการปฏิรูปอะไรใหญ่ๆ นั้น สังเกตดูจะมีลักษณะหนึ่ง คือ ภาษาอังกฤษใช้คำว่า ambition มีความทะเยอทะยานใฝ่ดีอย่างมาก มี ambition สูง เหมือนล้นเกล้ารัชกาลที่ 5 คือ สมเด็จพระปิยมหาราช ท่านเจ็บใจที่ฝรั่งมาจ่อคอหอย โดยเฉพาะฝรั่งเศษมาปรับเงินค่ายิงเรือรบ

แค่นไม่หาย ทำอย่างไรจะให้ประเทศเราเคียงบ่าเคียงไหล่ จะต้องสร้างประเทศไม่ให้เขาดูถูกได้ แล้วอีกประการหนึ่งท่านมีความคิดที่ไม่เหมือนคนอื่น อาจจะเป็นเพราะว่าท่านได้ศึกษาเรื่อง Humanist กับแฮมม แอนนา เลียวโนเวนส์ ท่านพูดมาตั้งแต่เป็นเด็ก ๆ เขาเขียนไว้ใน Anna and the King of Siam อ่านดูแล้ว ประโยคที่จำได้ บอกว่าแฮมมจำ "If I become the king of Siam, I will give freedom to slaves" คือแฮมมจำ ถ้าฉันได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินของสยามฉันจะเลิกทาส คำนี้พูดมาตั้งแต่เด็ก ๆ แสดงว่า ท่านเห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ พอดอนท่านเป็นพระเจ้าแผ่นดินแล้ว ได้เด็กคนหนึ่ง เรียกว่า เงาะป่า มาจากทางใต้ ผมหยิก และมีอะไรเต๋อ มาเลี้ยง ท่านก็ชอบคนแปลก ๆ ที่ทำให้พระทัยสบาย คนชอบดูถูกเงาะ พระองค์ท่านเลยนิพนธ์โคลงทำให้เราเห็นคุณค่ามนุษย์

ฝูงชนกำเนิดคล้าย	คลึงกัน
ใหญ่ย่อมเพศผิวพรรณ	ແกบ้าง
ความรู้้อาจเรียนทัน	กันหมด
เว้นแต่ชั่วดึกกระด้าง	ห่อนแก้ ฤๅไหว

ท่านบอกว่า คนเราแตกต่างกันได้ ความรู้้อาจจะเรียนทันกันได้ ตาเงาะถ้าเขามีโอกาส อาจจะได้เป็นดร. ก็ได้ เว้นแต่ชั่วดึกกระด้าง เราต้องตัดสินใจอันหนึ่งว่าใครมีความดี ความงามมากน้อยกว่ากัน จะแยกกันยากตรงนี้เอง ฉะนั้นจะเห็นว่า ท่านเห็นคุณค่าความเป็น

มนุษย์มาก เหล่านี้ทำให้พระองค์ท่านทำการปฏิรูปอย่างรวดเร็ว ทำทุกอย่าง เร่งทำ ปรีक्षाคนนั้น คนนี้ สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ รับมากเลย ปรีक्षाว่า ทำอย่างไรจะให้การศึกษาระชาชนได้ คนนี้ไม่มีเงินเรียนทำอย่างไร ไม่ยาก ไปคุยแป็บเดียวเกิดความคิด สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพบอกว่า พระองค์ท่าน ศาลาวัด เยอะแยะ เอาศาลาวัดเป็นโรงเรียนก่อน อาตมายังเรียนศาลาวัด สมัยอยู่บ้านนอกเรียน 1 ปี เรียนประถม อันนี้ทำได้เร็ว เพราะอะไร ที่อยู่ในวัดต้องเสร็จ เดียวนี้เรายังมีโรงเรียนในวัดติดมาจนทุกวันนี้ ความจริงอยู่ได้ก็อยู่ไป แล้วก็ประนีประนอมกันหน่อย เดียวนี้โรงเรียน หลายแห่งก็ไม่ค่อยตกลงกับเจ้าอาวาส อาตมาว่าให้อยู่ในวัดนั้นแหละ ในส่วนที่ไม่ว่าแผนไหนเห็นความสำคัญของบวรมาก บ้าน วัด โรงเรียน เพราะเมืองไทยมีเอกลักษณ์ ฉะนั้นในการปฏิรูปอะไร คงจะต้องพร้อม กันทั้ง 3 ด้าน ด้านใดด้านหนึ่งไปไม่รอด บ้านก็ต้องพร้อม โรงเรียนก็ต้องพร้อม วัดก็ต้องพร้อมด้วย วัดก็ต้องปฏิรูปตัวเอง บ้านก็ต้องปฏิรูปตัวเอง และโรงเรียนด้วย ต้องไปพร้อมๆ กัน อย่าไปขัดกัน เดียวนี้ครูใหญ่กับเจ้าอาวาส กับกำนันหรือ อบต. ต้องไปด้วยดี อาตมาว่า จะไปได้รอด แต่ว่าถ้าขัดกันแล้ว ไม่ไหว เป็นศัตรูกัน เดียวนี้ยังมีการเลือกตั้งแบบแปลกๆ แล้วจะยิงกันตาย มีการแย่งอำนาจผลประโยชน์กัน อันนี้เป็นเรื่องใหญ่ คือถ้าเราอยากจะทำอะไร ก็ต้องมี ambition....

ขอเล่าถึงชีวิตคุณหลวงวิจิตรวาทการ เมื่อก่อนการเป็นเสมียน ในกระทรวงการต่างประเทศ จะต้องมีการฝึก ใครเป็นเสมียน

ฝึกให้รู้จักเสิร์ฟ เวลารัฐมนตรีมาหรือมีคนมากินเลี้ยงที่วังสราญรมย์ ปรากฏว่าท่านเห็นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์-วโรปการ มีเครื่องราชอิสริยาภรณ์ และสามารถพูดภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส ภาษาสเปน ภาษาเยอรมัน โดยไม่ต้องมีล่ามเลย อัจฉริยะมาก คิดว่า ทำไมฉันจะได้เป็นอย่างนี้บ้าง ambition เกิดขึ้นมา เพราะฉะนั้นพอเขาเปิดให้มีการสอบไปเป็นเลขานุการทูตที่ประเทศฝรั่งเศส ท่านทุ่มเลย สอบจนได้ ได้เป็นเลขานุการ พอไปอยู่ฝรั่งเศส เรียนฝรั่งเศส ชนิดที่แปลนิยายฝรั่งเศส แปลหนังสือการทูตฝรั่งเศสได้สบาย ท่านแปลหลายเรื่อง เสร็จแล้วได้ภาษาฝรั่งเศส เพราะไปอยู่หลายปีอยู่กับคนเก่งด้วย ท่านบอกว่า อยู่กับท่านทูตที่นั่นบอกว่า พระองค์เจ้ากฤษดาฯ ไม่นิยมทรงงานตอนกลางวัน ทรงงานตอนกลางคืน บางทีตี 1 โทรมาก็เรียกให้เอาเอกสารไป ทรหดเพราะมันหนาว ก็ต้องสู้ แต่ว่าหลังจากที่ทำงานกับท่าน ได้ความรู้มาก จากนั้นไปอยู่อังกฤษก็รู้ภาษาอังกฤษดี ไปอยู่เยอรมัน รู้ภาษาเยอรมันดี ไปอยู่สเปน รู้ภาษาสเปนดี มาอยู่อิตาลี ยังได้ภาษาอิตาลีอีก ท่านเพิ่มไปอีก ไปอยู่ที่ประเทศญี่ปุ่น ได้ภาษาญี่ปุ่นอีก เพิ่มจากสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการไปอีก 1 ภาษา หลังจากท่านกลับมาเมืองไทยแล้ว ได้รับแต่งตั้งให้เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ท่านก็มีสิทธิ์แต่งเครื่องราชอิสริยาภรณ์ แล้วภavnันมาเกิดกับท่านเอง เวลามีงานเลี้ยงที่กระทรวง ท่านสามารถพูดภาษาต่างประเทศกับทูตต่างๆ ถึง 7 ประเทศได้โดยไม่ต้องมีล่าม อันนี้เป็น ambition ที่ท่านทำ ท่านบอกใช้เวลา 25 ปี ฉะนั้น ambition ทำให้คนปรับตัวเอง จนกระทั่งสามารถจะปรับองค์กร ปรับอะไรต่างๆ

ได้ อาตมาคิดว่า ท่านอาจารย์สาโรช ก็อยากจะให้วงการอุดมศึกษาไทย มีสถาบันการศึกษา ก็พัฒนาสร้างขึ้นมาอย่างสุดชีวิต จนกระทั่งวิทยาลัย วิชาการศึกษาเกิดขึ้น และพัฒนามาจนถึงปัจจุบันนี้

ฉะนั้นถ้าใครจะปฏิรูปต่อไป อาตมาว่า บวรของเรา ถ้าใครจะสร้าง ambition ความฝันที่อยากจะให้มีการปรับปรุงการศึกษาของเราให้ดีขึ้น ทั้งบ้าน วัด โรงเรียน ให้มีความพร้อม ถึงจะไปได้ ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะไปไม่รอด ดึงกันอยู่อย่างนี้ แม้แต่การเมืองก็ยังไม่รอด ถ้าดึงกันอย่างนี้ คือ ต่างฝ่ายต่างไม่ยอมกัน อันนี้เป็นเรื่อง ambition ซึ่งอาตมาคิดว่า เป็นเรื่องที่จะคงจะพูดไว้แค่นี้

มีคำอยู่คำหนึ่ง คือ การที่เราจะปฏิรูป ปัจจุบันเป็นยุคใหม่ซึ่งเราต้อง ขำเลียงดูสักกล่าว่าเขาคิดกันถึงเรื่องอะไรในเรื่องการพัฒนา โดยเฉพาะ การปฏิรูปการศึกษาหรือการพัฒนาการศึกษา เดียวนี้เขาพยายาม ที่จะพัฒนาลักษณะที่เขาใช้ศัพท์ ไม่ใช่ไป development แต่เขา ใช้คำว่าสร้างให้มี empowerment เกิดขึ้น ศัพท์นี้เป็นศัพท์ใหม่ มีการคิดแผนว่าประเทศไทยเขาไม่มาช่วยเหมือนสมัยก่อน แต่ว่าเขา จะทำอย่างไรให้ประเทศไทยมี empowerment มีกำลังในการ ที่จะพัฒนาตนเองมากขึ้น ฉะนั้นจะมีโครงการช่วยพัฒนาบุคลากรที่จะ ตามมา อันนี้เป็นเรื่องสำคัญที่เป็นการพัฒนาที่ถาวร ฉะนั้นในการ พัฒนาชนบท ถ้าเราอยากให้ชนบทเข้มแข็ง ไม่ใช่รอรับอย่างเดียว ยังมองในเรื่องระบบการเมืองบ้านเราเหมือนกัน ไม่ใช่รอรับจากหัวคะแนน เรื่องให้เงินหัวคิว เดียวนี้แปลก เงินไม่มา กาไม่ถูก แต่พูดไม่ได้ ถ้าไปพูดเขาฟ้องอีก ถ้าอาตมาพูดผมจะฟ้องท่าน กกต. รับรองผมว่า

บริษัทแล้ว ท่านอย่ามายุ่ง ฉะนั้นอยู่ที่ กกต. ทั้ง ๆ ที่รู้จักอยู่เต็มอก แต่ว่าเรื่องนี้จะต้องพัฒนาทำให้ empowerment เกิดกำลังความรุ่งของ ประชากร นิสิตนักศึกษาของเรา ทำอย่างไรให้มีความสามารถในการ ที่จะเรียนรู้ ในการที่จะศึกษาค้นคว้าพอ ให้เป็นสิ่งที่พระราชบัญญัติ การศึกษากล่าวไว้ว่า Lifelong Education คือ ตลอดชีวิต ไม่อยู่หนึ่ง เหมือนกับท่านอาจารย์ได้ทำมา ท่านไม่อยู่หนึ่ง ค้นคว้าอยู่เรื่อย อันนี้จะต้องมีเครื่องมือพร้อมให้เพิ่มพลังทั้งด้านการศึกษา ทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านเทคโนโลยี ด้านการจัดการ และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง อาตมาว่า น่าจะเพิ่มทางด้านพลังศีลธรรมด้วย มันอ่อนปวกเปียก ถ้าเราไม่พัฒนาจิตใจคนให้มีพลังทางคุณธรรมที่แข็งแกร่ง แม้แต่เศรษฐกิจ ก็พัง คือ trust ที่ไม่ trust แบงค์ที่ไม่ใช่เป็นแบงค์ trust มีความหมายว่าซื่อสัตย์ ให้เครดิต แต่กลายเป็นไม่ trust ก็พัง ฉะนั้นการสร้างพลังเหล่านี้ อาตมาว่า เป็นหน้าที่ของทุกฝ่ายที่จะต้องทำ และทำอย่างต่อเนื่อง อย่างที่พระพุทธเจ้าท่านแนะไว้ว่าเราคงไม่ไปช่วย เขาทั้งหมด แต่ทำอย่างไร จะให้เขาพัฒนาความคิดเขาให้เขารู้จักคิด คิดที่จะปรับปรุงตนเอง คิดที่จะพัฒนาตนเอง คิดจะทำให้ตัวเอง มีความแข็งแรงขึ้น ฉะนั้นใส่อาวุธทางปัญญา ที่เราให้โยนิโสมนสิการ ให้กับเขาก็มาตรงกับสมัยใหม่ที่ต้องการจะให้สังคมมี empowerment ในตัวเอง ในระบบ ในองค์กร อันนั้นเป็นเรื่องสำคัญ แต่จะทำให้สำเร็จ ได้ก็ต้องมีความใฝ่ดี ใฝ่รู้ ความเจริญอย่างจริงจังที่เรียกว่ามี high ambition มีความใฝ่ดีที่สูง ถึงจะประสบความสำเร็จได้

วันนี้เอาตมาพูดมาพอสมควรแก่เวลา พูดมากกว่านี้เดี๋ยวท่านจะเบื่อ ความจริงเรื่องนี้ก็มีเรื่องอีกเยอะ แต่เท่าที่เอาตมาพูดมาก็เป็นการให้ท่านเห็นว่า ครูของเรานั้นเป็นหลายสิ่งหลายอย่าง เป็นวิศวกร เป็นผู้สร้างสรรค์ เป็นผู้ปฏิรูป รวมทั้งเป็นผู้นำทางวิญญาณ เป็นกัลยาณมิตร อะไรมากมาย ฉะนั้นเป็นความหวังของสังคม ถ้าครูเราเก่ง ครูเราฉลาด ครูเราดี หรือเก่งดีและมีความสุขแล้ว การศึกษาของเยาวชนก็จะดี เอาตมา มีความคิดอย่างนั้น แต่ครูจะดีได้ต้องมีการส่งเสริมกันอย่างจริงจัง เพราะฉะนั้นครูยังมีบทบาทสำคัญสำหรับการศึกษาในบ้านเรา ดังที่หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล ว่า

ดินแดนในถิ่นที่	ห่างไกล
แสงวัฒนธรรมใด	ส่องบ้าง
เห็นเทียนอยู่รำไร	เล่มหนึ่ง
ครูนั้นแหละอาจสร้าง	เสกให้ ชัชวาลย์

ฉะนั้นขออิฐฐานให้แสงเทียนเล่มนี้ได้ส่องสว่างต่อไปเป็นพลัง ให้กับเด็กๆ และทำให้เด็กรุ่นใหม่มีความก้าวหน้า มีความใฝ่รู้ สามารถที่จะพัฒนาการปฏิรูปการศึกษาในกระแสโลกาภิวัตน์ใหม่นี้ต่อไปอย่างสมดุล ระหว่างความรู้ คุณธรรม และจิตใจกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เพื่อให้สังคมเรามีความสุข ความเจริญ ทั้งส่วนตัวและส่วนรวมโดยทั่วกัน

พระสุธีวรญาณ

(ณรงค์ จิตตโสภโณ เข็ตสูงเนิน) รศ.
รองอธิการบดีฝ่ายกิจการต่างประเทศ
มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่เข้ารับตำแหน่ง

28 กรกฎาคม 2549

ตามคำสั่งมหาวิทยาลัยที่ 199/2549

ลงวันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ. 2549

วัน/เดือน/ปี เกิด

12 กุมภาพันธ์ 2489

สถานที่เกิด

จังหวัดนครราชสีมา

การศึกษา

- เปรียญธรรม 8 ประโยค
- พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.)
- M.A. in History (Mysore, India)
- Ph.D. in Buddhist Studies. Delhi, India.

ประวัติการทำงาน

- เป็นผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มจร.
- เป็นรองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต มจร.

- เป็นกรรมการบริหารงานบุคคล มจร.
- เป็นคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มจร.
- เป็นรองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
- เป็นรักษาการรองอธิการบดี
ฝ่ายกิจการต่างประเทศ

ตำแหน่งทางคณะสงฆ์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมหาพฤฒาราม

- ตำแหน่งทางวิชาการ**
- ครูสอนปรียัติธรรม
สำนักเรียนวัดมหาพฤฒาราม
 - อาจารย์บรรยายวิชาพระไตรปิฎกศึกษา
วิชาธรรมภาคภาษาอังกฤษ
 - รองศาสตราจารย์

สถานที่ทำงาน สำนักงานอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดมหาธาตุ ท่าพระจันทร์ กรุงเทพฯ

ที่อยู่ปัจจุบัน วัดมหาพฤฒาราม เขตบางรัก กรุงเทพฯ 10500

ขอขอบคุณ

- มุลนินิ ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี
- รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย ชูชาติ คนบดีคณะศึกษาศาสตร์
- พระสุธีรญาณ ตรวจสอบปาฐกถา
- รองศาสตราจารย์ ดร.ฉวีวรรณ เศวตมาลย์ ตรวจแก้และพิสูจน์อักษร
- นางอัมพร สีนอยู่ ตรวจแก้และพิสูจน์อักษร
- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อลิศรา เจริญวานิช ออกแบบปก
- นายธนพล ทิดสีลานนท์ ออกแบบปก

Note

A series of 20 horizontal dotted lines for writing notes.

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
114 สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110
<http://edu.swu.ac.th>